

*'s Zondags liepen wij uren en uren ver over
wegen, waar zij nooit kwamen, en op
kantoor dachten wij aan de slootjes en
weilanden, die wij gezien hadden.
Nescio (Titaantjes)*

INHOLD

**Wandeloffensief Groen Links
Wandelobby bedrogen**

Nachtwandelingen

Wandelcafé:

- Joods Amsterdam 14 okt
- Janusz Korczak 25 nov
- Nieuwjaarsreceptie 13 jan
- Peruaans Feest 24 feb
- Poolse film 24 maart
- Ledenvergadering 13 april

Nieuws van Nemoland

Publicatie uit 'Gespleten Land'

Extra

Programma winter 2005/2006

Brievencampagne Polen

Knipselkrant

Tekeningen van Kees de Jong

Internet

www.struinen.nl (Nemo)

www.voetpaden.nl (Steunpunt)

www.nemoland.org (Nemo Polen)

www.tweevoeter.nl (wandelnieuws)

www.wandelzoekpagina.nl (routes)

www.wandelnet.nl (knelpunten)

www.tevoet.nl (regionaal)

*Reacties op de inhoud en eigen bijdragen
zijn zeer welkom!*

NEMO

vereniging van vrije wandelaars

Westerpark 2 – 1013 RR Amsterdam

Tel. 020-6817013 - nemo@pz.nl

www.struinen.nl

DE VRIJE WANDELAAR

TIJDSCHRIFT VAN NEMO

VERENIGING VAN VRIJE WANDELAARS

13^E JAARGANG NR 39

WINTER/VOORJAAR 2006

TEKSTVERSIE

Nemowandelingen door volkstuinen

*Gezocht (vrienden van) Nemoleden
met een volkstuintje!*

Eigenlijk heten ze tegenwoordig Tuinparken. Maar veel Amsterdammers hebben toch nog gewoon een volkstuintje. Ook veel Nemoleden en hun vrienden!

Op de wandelingen worden heel wat ervaringen uitgewisseld. Over het onderhoud, over de burens, over wat er allemaal mag en niet mag....en over andere Nemo'ers die een tuin hebben.

Daarom gaan we volgend voorjaar een aantal wandelingen organiseren door de Tuinparken.

We bezoeken daarbij de Nemoleden die er een tuin hebben. Zij willen ons vast wel ontvangen met een kopje koffie, of iets vertellen over de gang van zaken op het park. En natuurlijk willen we de tuinen goed bekijken. We hebben al twee wandelroutes bedacht. Eén door de parken Nieuw Vredelust, Ons Lustoord, Dijkzicht en Amstelglorie, allen ten zuiden van Amsterdam.

En een wandeling vanaf het Westerpark via Nut en Genoegen, Sloterdijkmeer, De Bretten en De Grootte Braak, naar Halfweg, allen ten westen van Amsterdam...

Hierbij dus een oproep aan Nemoleden met een Volkstuin: Wil je je tuin openstellen tijdens een wandeling of ken je iemand die een tuin heeft en ons zijn tuin wil laten zien? Wil je meehelpen om een wandeling uit te zetten? Ken je mensen die iets leuks kunnen vertellen over het Tuinpark? Heb je zelf suggesties?

Het mag ook iets gekks zijn, maak je muziek, heb je een atelier, weet je een leuke anekdote, bel dan Mathilde op het Nemokantoor 6817013.

Noodkreet !! CHAUFFEURS GEZOCHT

Zonder chauffeurs geen Nemowandelingen !!

De Nemowandelingen op zondag lopen nog steeds erg goed. Er zijn altijd voldoende wandelaars en bussen en er is genoeg soep en koffie. Maar .. er zijn absoluut meer begeleiders nodig! Er zijn zeven vaste chauffeur/begeleiders (Bea, Bert, Jan, Peter B, Peter S, Jaime, Vincent en Mathilde). Helaas is Ernst er onlangs mee gestopt.

De druk op de huidige chauffeurs is te groot; ook al lopen de chauffeurs 1x per maand, dan redden we het nog niet. Daarom zoeken we iemand die in een 9 personenbusje kan en durft te rijden, kan kaartlezen, en het aandurft om een groep (zelfstandige) Amsterdammers door het bos te loodsen. Er is een vergoeding voor en je kunt natuurlijk gratis mee. Je moet 's zondags om 8 uur op het Nemokantoor in het Westerpark zijn. Voor het rijden in de Nemobussen krijg je extra lessen, maar je moet rijervaring hebben en zeker zijn van jezelf. Er is geen apart rijbewijs voor vereist. Ook mensen die wel een busje willen rijden maar niet willen begeleiden/ kaartlezen, zijn erg welkom!! Lijkt het je iets, bel Mathilde op het Nemokantoor 6817013.

Nemokoor zoekt zangers

Het Nemokoor is met veel succes van start gegaan. Het komt 1x per maand bij elkaar, op de 1e vrijdagavond van de maand in de hal van het Nemokantoor in het Westerpark. Het koor wordt begeleid door Ton Verkroos op de piano. Het repertoire: het betere Nederlandstalige lied van bijvoorbeeld Jaap Fischer, Louis Davids, Zwarte Riek, drs P, en vele anderen. Op de Wandelcaféavond op vrijdag 14 oktober over de Jodenbuurt/Nieuwmarktbuurt in Amsterdam, zal het koor de 1e keer optreden met een toepasselijk repertoire van joodse kleinkunstenaars.

Wil je meezingen in het koor, kom dan luisteren op deze avond! Of bel Mathilde Andriessen op het Nemokantoor 6817013. Je kunt vrijblijvend naar de volgende repetitie komen op 4 november om 20 uur. Ook zoeken we iemand die het koor af en toe wil dirigeren. Of heb je een instrument waar je Nederlandse liedjes op kunt begeleiden dan is dat natuurlijk ook super! Je hoeft niet goed te kunnen zingen, maar wel toon kunnen houden en er plezier in hebben!!

Bestel een kerstpakket uit Polen!

Tot voorkort stroomden de hulppakketten vanuit Nederland naar Polen. Nemo heeft in Polen gemerkt dat Polen geen hulp nodig heeft, maar juist veel te bieden heeft. Daarom biedt Nemo 2x per jaar met Pasen en Kerstmis Poolse pakketten aan met producten uit het dorp om de lokale economie in de kleine dorpen rond Nemoland te stimuleren. Het Paaspakket was een groot succes. In de herfst gaan we het kerstpakket voorbereiden. We gaan boerinnen in de omgeving en pani Krystina van het winkeltje vragen om na te denken wat hun bijdrage zou kunnen zijn. (Oekraïens) brood is te bederfelijk, net als geitenkaas of pierogi. Maar honing kan natuurlijk wel, en wellicht komen er meer producten. Reserveer snel het kerstpakket! Je kunt ook een abonnement nemen. Bel Nemo 020-6817013. Een pakket kost 20 euro.

ID-regeling blijft (voorlopig) bestaan

De ID-regeling (vroeger Melkertbanen) is een vorm van gesubsidieerde arbeid die essentieel is voor het voortbestaan van Nemo. Het kabinet Balkenende wil de regeling opheffen, maar de gemeente Amsterdam wil hem juist handhaven omdat de regeling in Amsterdam veel initiatieven op de been houdt gericht op kunst, veiligheid, zorg en natuur/milieu in de stad. Per 1 januari 2006 wordt de regeling overgeheveld van NV-Werk naar DWI (Dienst Werk en Inkomen), een fusie van NV-Werk, Maatwerk, Sociale Dienst en de Sociale Werkvoorziening. De uitvoering van de regeling wordt gedelegeerd aan de WRA-groep die ook de sociale werkplaatsen beheert. Het is nu nog niet duidelijk of de WRA-groep de ID-regeling in tact laat of de Nemostaf dwingt om door te stromen. Misschien kan Nemo in het uiterste geval voortbestaan als sociale werkplaats of als vrijwilligerswerk met behoud van uitkering...

WANDELEN MET VOLLE MAAN EN ZONNEWENDE

Peter Spruijt

Zoals je kunt kiezen voor een Nemo dagwandeling in Putten of een SNP-reis in Mexico; om te wandelen met je nieuwe vriendin of met een gezellige groep (met koffie en soep), zo kun je ook kiezen om in de nacht te wandelen. Met het duister om je heen als je intiemste vriend en als wandelroute, landschap en eindbestemming. Het duister is overal tegelijk, nu eens niet als ontij, nachtmerrie of duistere eigenschap. De keuze voor de nacht is letterlijk een sprong in het duister. Het duister als wandelmaatje, de nacht als routekaartje, het zwarte gat als startpunt en uitdaging

Volle maan, zonnwende en equinox

De volle maan, zonnwende en equinox markeren de gang van de zon en de seizoenen, die ook het ritme aan-geven van de getijden (eb/vloed), de levensloop-cyclus, bi-polaire stemmingen en de maandstonden bij vrouwen (en mannen?). Wandelen op het ritme van zon en maan is een manier om deze cyclus te beleven en (weer) toe te eigenen. Tijdens de Zonnwende keert de zon en dagen gaan weer lengen (of korten). Tijdens de nachtevening of equinox is de zon precies halverwege en is de dag even lang als de nacht. Veel tempels zijn gebouwd voor de zonnwende (Stonehenge) en veel religies hebben er jaarfeesten van gemaakt (Kerstmis, Pasen, Sint Jan), maar de wisselingen maken ook angsten los, bijv. voor de nacht als afgrond en depressie en de daaruit opduikende monsters, weerwolven en manische toestanden.

Met Nemo de nacht in

Al drie *avondwandelingen* hebben we dit jaar gedaan en één *nachtwandeling*, waarvan twee volle manen, een zonnwende en een equinox. De 1e avondwandeling in de duinen bij Egmond met een onvergetelijk spektakel van nachtegalen in de volle maan. Het was alsof het concert voor ons bedoeld was. Verdoofd reden we terug over een verlichte snelweg die het maanlicht wreed verdreef. De 2e wandeling was een rondje Marken. Nog nooit zo'n mooie zonsondergang gezien in het oosten! Inktzwarte wolken vanuit het westen. Toen we erachter kwamen dat het niet klopte (het duister dient 's avonds vanuit het oosten te komen), was het te laat en werden we ingehaald door een fikse regenbui. Onderweg een bizarre samenspraak tussen een kolonie kikkers en een kudde schapen. De 3e wandeling was door de Ankeveen-se plassen. Stille waters tussen donkere bomenpartijen. Op de dijk van de Horstermeer plotseling opduikende schapen uit het niets. Je medewandelaars zie je als schimmen in de verte, waarvan je schrikt als ze opeens dichtbij zijn. De stilte kruipt op je huid als mot-regen. Soms denk je dat je loopt in een soort eeuwigheid, alsof je niet vooruitkomt. Je weet totaal niet waar je bent, het zou steeds hetzelfde pad kunnen zijn. Het duister dempt, geluiden en stemmen worden flarden zonder samenhang. Soms zeg je maar eens wat, maar omdat niemand je mimiek kan zien, blijven de zinnen vaak haperen.

De *nachtwandeling* was tijdens de zonnwende in de kortste nacht, eind juni, bij Schoorl. Nooit geweten dat het zo kort donker was. Het laatste licht verdween pas na 1 uur, en het eerste licht verscheen al voor 3 uur. In de zee en op het strand water dat licht gaf.

Alsof je voeten licht geven op het strand, of dat het natte zand licht geeft en je onder stroom zet. Door het wegvliegende schuim van de ruisende branding, het toverlicht en de strandvogels werd het strand een magische wereld tussen land en zee, nacht en dag. De schapen op de grasdijk terug naar de duinen raakten danig in de war, maar sommigen lieten zich aaien, zelfs de lammetjes waren tam. Languit op de hoogste top in Schoorl lag iedereen verdoofd de zon zien opkomen. Tijdens de ochtend-spits lag iedereen te pitten in de bus, behalve de arme chauffeur...

Programma

We gaan de komende winter door met de avondwandelingen. De nacht trekt. Er is al een vast groepje en we horen dat meer mensen belangstelling hebben. De bedoeling is om elke maand tijdens de volle maan te lopen, en bij elke zonnwende en equinox (bij het begin van elke jaargetijde). Als het echt slecht weer is, gaan we niet. Het zijn geen spirituele, therapeutische of educatieve wandelingen, maar elke deelnemer staat natuurlijk vrij de wandeling op zijn eigen manier te beleven. Elke deelnemer is zijn eigen gids.

Start 18 uur vanaf het Amstelstation met de Nemobus. Terug vóór 24.00 uur. Afstand: ca. 12 tot 15 km.

De bestemming is de nacht, waar we die beleven blijft steeds een verrassing. Dat merk je wel in de bus. Onderweg wordt gelopen zonder zaklantaarn. Soms worden teksten voorgelezen of gedichten. Je wordt van harte uitgenodigd om iets mee te nemen om voor te lezen (met een zaklantaarn). Tijdens de zonnwende- en equinox-wandeling ontsteken we onderweg een vuur om de zonnwende te vieren en lezen we passende teksten voor. Het zijn allemaal avondwandelingen, alleen de wandeling op 21 juni is een nachtwandeling.

Ledenprijs € 12 (stadspas € 10) inclusief vervoer per Nemobus, begeleiding, koffie/thee vooraf, en een drankje achteraf. Schrijf je in voor de hele cyclus! Deelnemers van de hele cyclus krijgen een verrassing.

Agenda zonnwende-wandeling: woensdag 21 dec 2005, woensdag 21 juni 2006

equinox-wandeling: maandag 20 maart 2006, zaterdag 23 sept 2006

volle maanwandeling: woensdag 16 november, zaterdag 14 januari, maandag 13 februari, donderdag 13 april, vrijdag 12 mei, zondag 11 juni. (15 dec en 14 mrt vervallen i.v.m. zonnwende en equinox wandeling)

WANDELCAFE IN DE BOOMSSPIJKER

Rechtboomssloot 52, Nieuwmarktbuurt Amsterdam, aanvang 20 uur, toegang 2 euro

Informatie: Nemo, tel. 020-6817013 – nemo@pz.nl – www.struinen.nl

Vrijdag 15 oktober JOODS AMSTERDAM

Dialezing, historische films en foto's en optreden van het nemokoor

Vincent Rottier houdt een dialezing waarin hij een virtuele wandeling maakt door de resten van Joods Amsterdam.

Achtereenvolgens komen de Jodenhoek, de Plantage en de Weesperbuurt aan bod, de buurten in het centrum waar tot de 2e Wereldoorlog veel joden woonden. Veel is hier verdwenen, maar met wat moeite zijn nog synagogen, diamantslijperijen en woonbuurten te vinden, naast vakbondsgebouwen en seminaries. Uiteraard komen we ook herinneringen tegen aan oorlog en verzet.

Ook wordt uniek beeldmateriaal vertoond, zoals een paar korte films opgenomen in de joodse buurt van voor de oorlog (Sjabbes en de Joodse bruiloft), en oude foto's. Het Nemokoor zal voor de 1e keer optreden met een toepasselijk repertoire van joodse kleinkunstenaars.

Wandeling

De lezing wordt vervolgd met een wandeling op zaterdag 15 oktober door de Plantage, Weesperbuurt, Uilenburg en Valkenburg op zoek naar de sporen van het joodse leven voor de oorlog. Verzamelen om 14.00 uur bij de entree van het Joods Historisch Museum (€ 8,-)

Vrijdag 25 november 2005 POOLS CAFÉ

OVER JANUSZ KORCZAK

In samenwerking met de Korczakstichting

- Lezing over het leven en de betekenis van Korczak

- Filmdocumentaire van Rita van Dijk over Korczak

- Voorlezen van korte fragmenten uit zijn pedagogisch werk, dagboek en kinderboeken

- Discussie over de inzichten van Korczak en zijn actualiteit
Janusz Korczak, een Pools-Joodse arts, is over de hele wereld bekend als pedagoog, kinderboekenschrijver, en directeur van een weeshuis. Hij werd op 6 augustus 1942 met de 200 kinderen uit het weeshuis weggevoerd naar het vernietigingskamp Treblinka.

Vrijdag 13 januari Feestelijke Nemo- NIEUWJAARSRECEPTIE

Optreden van het Nemokoor, toespraak van de voorzitter, vertoning van foto's/films van het afgelopen jaar. En natuurlijk het trekzakduo Mathilde&Machiel.

Vrijdag 24 februari PERUAANS FEEST!

Peruaanse muziek, eten, foto's/film. Jaime vertelt over het indiaanse Peru. wandelbegeleider. Zijn Peruaanse soepen na de wandeling zijn beroemd. Er is dus alle reden een avond te organiseren over Peru. Ook het wandelen in Peru komt aan bod.

Jaime geeft een feest! Al meer dan 8 jaar is Jaime de rechterhand van Nemo als boekhouder, monteur van de bussen en soms als wandelbegeleider. Zijn Peruaanse soepen na de wandeling zijn beroemd. Er is dus alle reden een avond te organiseren over Peru. Ook het wandelen in Peru komt aan bod.

Vrijdag 24 maart POOLS EET&FILMCAFÉ

FILM HET SCHLESISCHE WILDE WESTEN van Ute Badura

De film is een portret van bewoners van het Poolse dorp Kopaniec (vlakbij Nemoland) en gaat over de manier waarop Polen en Duitsers uit Kopaniec (het vroegere Seiferschau) met elkaar en hun verleden omgaan. De film is goed ontvangen in Polen en Duitsland en heeft al verschillende prijzen gekregen. De film geeft een goed beeld van de omgeving van Nemoland en van mensen met wie Nemo contact heeft.

Vooraf kun je Pools eten (bigos). Je moet je wel van tevoren opgeven.

Vrijdag 21 april ALGEMENE LEDENVERGADERING

Elk jaar beslist de ledenvergadering over het jaarverslag en het beleidsplan, en legt het bestuur verantwoording af aan de leden. Naast het formele gedeelte is er veel ruimte om te discussiëren met staf en bestuur over de toekomst van Nemo. Leden worden van harte uitgenodigd om (hardop) mee te denken over Nemo.

17 JAAR ZONDAGWANDELINGEN

11 september 1988/2005

750e zondagwandeling na precies 17 jaar Nemo

VOORUIT, TERUG

Moet Nemo vooruit of terug? Als voorzitter van de vereniging hoor ik me daar zorgen over te maken. En ik wil niet als die ezel blijven verhongeren tussen twee balen hooi. Is de ene baal retro en heet de andere baal Nieuwe paden, vitale natuur? Nemo maakt graag gebruik van de retrobaal; eerherstel voor de kerkepaden, Duitse infrastructuur terug in het Poolse landschap, prikkeldraad terug naar voor de eerste wereldoorlog. De vereniging legt zich niet neer bij de stille dood van een oeroude recreatievorm die zich al eeuwen transformeert.

Of was het wel een vorm van recreëren? We gingen immers vroeger naar de kerk, moesten naar de markt en wilden weg blijven van narigheid? En toch zochten we ook het avontuur. Elk sprookje begint met de deur van het huis die achter je dicht valt. Je kan gedreven zijn door honger, een boze stiefmoeder of de ondraaglijke saaiheid van het bestaan. De andere baal dan; nieuwe paden, vitale natuur. Zo heet het wandelonderdeel van de plannen van de regering voor komend jaar. De nieuwigheid van die paden valt nogal tegen. Of denkt u dat er een ecologische hoofdstructuur voor de wandelaar komt? In ieder geval niet door het groene hart van Nederland. Misschien moeten notoire dwarsliggers in hun eigen pad vinden naar het verleden. Wie van ons gaat op zoek naar de grenzen van de zee die over Zeeland spoelde, of het pad waarlangs de verraderlijke Abcoudenaren naar Amsterdam kwamen om Bredero en zijn vrolijke medekermisklanten hun meisjes afhandig te maken? Het zou toch mooi zijn de geschiedenis van veel plekken in Nederland nog eenmaal in het landschap te schrijven. Het geeft ons nog wat grond om op te staan als latere regeringen nieuwe paden zoeken. Want die zal toch voor een dilemma staan als de ene helft van Nederland onder het asfalt is verdwenen en de andere helft terug moet worden gegeven aan de natuur uit oogpunt van watermanagement.

Anneke Hesp (voorzitter Nemo)

11 september is tegenwoordig een beladen datum. De Twin Towers, maar ook de val van Salvador Allende, de eerste (en laatste) socialistische president van Chili. Voor de nemopioniers is zondag 11 september 1988 de dag van de 1e Nemowandeling. Genoeg reden om dit jaar het 17 jarig bestaan van de zondagwandelingen te vieren. Met een jubileumwandeling op dezelfde plek waar de 1e wandeling was, in Wapenveld langs de IJssel. Eigenlijk ongelooflijk dat de 1e wandeling meteen al zover weg was. temeer daar het busje, de eerste gele bus, (met schoorsteentje) ook niet geheel zeker was. Vandaag de dag gaat het allemaal wat netter. We struinden wel langs de IJssel en beklommen hekjes, maar geheel verboden leek dit niet. 17 jaar geleden was er nog horeca open in Wapenveld, nu niet meer. De dag werd muzikaal afgesloten door het duo Mathilde en Machiel met de trekzak. Mathilde

Verslag Jubileumwandeling

's Ochtends natuurlijk weer vroeg op. Bus ophalen, koffie zetten en alles wat er nog bijhoort. Het was een heel eind rijden naar Wapenveld maar gelukkig vermaakte iedereen zich door het leuke verhaal dat iedereen aan het begin had gekregen, het verslag van de eerste wandeling geschreven door Hans Douwes (overleden). Aangekomen op een leuke parkeerplaats was er natuurlijk koffie thee en.....cake!! En toen begon de wandeling, het begon al meteen goed! We hadden 10 meter gewandeld toen we al de verkeerde afslag namen. Gelukkig kwamen we er al snel achter en waren we weer snel op de route. Maar na weer 50 meter gelopen te hebben liepen we weer verkeerd. En dit keer wandelden we zeker 2 km om! En een paar mensen dachten dat het slimmer was om rechtsaf te slaan bij een kruispunt terwijl Mathilde (de begeleidster) toch echt dacht dat we naar links moesten. De oplossing? Ieder zijn eigen weg! Maar bijna de hele groep ging naar links (wat dus TOCH goed was) en maar 2 mensen gingen naar rechts. Daarna hebben we een heel stuk langs de IJssel gewandeld en net zoals de eerste wandeling was dat weer echt struinen! En doordat het net had geregend was het gras nat waardoor iedereen soppend in zijn schoenen de wandeling voortzette. Na het lange stuk langs de IJssel was iedereen behoorlijk moe dus werd er flink doorgelopen om zo snel mogelijk bij de horeca te zijn. Maar helaas... hij was dicht. Toen ontstond er weer een discussie. Sommige mensen wouden naar een andere horeca maar die was 2 km verderop en andere hadden meer zin om dan maar direct door te lopen naar de bus waar lekkere soep klaarstond. Dus splitste de groep weer. Een aantal mensen liepen door naar die andere horeca (die ook dicht bleek te zijn) En andere mensen liepen door bij de bus. Toen iedereen bij de bus was aangekomen was er eerst chips en daarna echte Nemosoep. En als afsluiter traden Machiel en Mathilde op met de trekzak. Nou, wandeling gehad, soep gehad, we konden weer naar huis! Dus iedereen instappen en wat blijkt!? De blauwe bus start niet!!!! Nou, Mathilde ondernam meteen actie en belde de wegenwacht. De mensen die haast hadden konden met de andere bus naar huis en de anderen bleven achter met de blauwe bus. De wegenwacht zij dat hij er kon zijn binnen een tien minuten en een uur kon zijn. Nou, dat werd zeker wel een uur! Maar niemand die dat erg vond want het was hartstikke gezellig! Er werd gratis drank geschonken en er was een buurtbewoner die wel trek had in een gezellig praatje! Nou, na een uur kwam de wegenwacht. En het probleem was zo verholpen. De reden waarom hij niet startte was dat de accu leeg was! Een kleinigheidje! En we konden dan eindelijk weer naar huis!!!

Machiel 12 jr.

Wandeloffensief GroenLinks in 2e Kamer loopt vast op onwil ministers

Op 20 mei jl. organiseerde Nemo een forumdiscussie aan de vooravond van de 2e Kamer Commissievergadering op 23 juni jl. over de voorstellen van GroenLinks in Het Wandelcafé met Wijnand Duyvendak, vertegenwoordigers van politieke partijen, natuur-, milieu- en boerenorganisaties onder het motto wandelen op de politieke agenda!

Ook was vrijwel de hele Nederlandse wandelloobby vertegenwoordigd. Wat was het resultaat?

Peter Spruijt

15 jaar lobbyen voor het recht van overpad

Al meer dan 15 jaar eist Nemo een betere wetgeving voor wandelaars, zoals het recht van overpad, betere openstellingsregels, een wandel-vriendelijke pachtwet en handhaving van de Wegenwet. Nemo zocht aandacht voor wandelbelangen via evenementen (Voetpadendagen), publicaties (handleidingen, rapporten), wandelplannen, knelpunten-lijsten, manifesten, manifestaties en actiewandelingen (bewuste overtredingen). Na herhaaldelijke oproepen aan politieke partijen om zich in te zetten voor wandelbelangen heeft Wijnand Duyvendak, Kamerlid van Groen Links, in november 2004 de initiatiefnota *Wandel-offensief, geef de wandelaar weer ruimte* ingediend. In deze initiatiefnota pleit Wijnand voor een Rijkswandelnota. De reactie van minister Dekker van VROM en Peijs van Verkeer en Waterstaat was teleurstellend. Het probleem werd ontzettend gebagatelliseerd. Ze somden alles al op wat ze deden, maar kwamen met 0,0 aan extra actie. In overleg met Nemo en andere wandelorganisaties werkte GroenLinks hun voorstellen verder uit in een nieuwe brief van 15 april jl. aan de Commissie van Verkeer en Waterstaat met een pleidooi voor o.a. het recht op oeverpad en oversteek, aanpassing van de Pachtwet en Wegenwet, hogere vergoeding voor openstelling en opheffing van knelpunten. De brief en de nota werden besproken op de Commissievergadering van Verkeer en Waterstaat van 23 juni jl. Op 16 september jl kwam het antwoord van de ministers Peijs en Veerman op de wandelnota van GroenLinks.

Wandelbelangen eindelijk in 2e Kamer!

De 2e Kamer Commissievergadering Verkeer en Waterstaat van 23 juni was een bijzondere gebeurtenis. Voor het eerst werden wandelbelangen in de 2e Kamer besproken, met maar liefst 2 ministers (Peijs en Veerman). Het was opvallend hoe het fenomeen 'wandelen' in de Commissiekamer meteen een ontspannen en informele sfeer creëerde. Politieke tegenstellingen verdampten en zelfs de ministers knikten zo vaak en vriendelijk, dat het leek alsof alle wandelwensen per plekke vervuld zouden worden. Zelfs het CDA was zo wandelvriendelijk (waarschijnlijk geïnspireerd door de KRO), dat ze wildroosters als een knelpunt voor wandelaars zagen. Van links tot rechts werd Wijnand gefeliciteerd met zijn nota, en geen kritisch geluid verstoorde de politiek correcte wandelloobby. Het siert de wandelloobby dat D66, LPF, Wilders, Nawijn en RPF lieten merken geen boodschap te hebben aan de wandelaar. Ze schitterden door afwezigheid. Een opvallend nieuw argument om wandelaars weg te houden van wateroevers kwam van minister Peijs: de veiligheid! Wandelaars zouden wel eens vitale dijken willen opblazen! Na afloop, toen bleek dat na alle rozengeur en maneschijn er maar enkele schamele wensen vervuld zouden worden, waren Wijnand en de verzamelde wandelbobo's toch uiterst tevreden. Het ging hun niet om het politieke resultaat, maar om de sfeer. De ministers moesten iets langer nadenken over hun uitvluchten en moesten ze ook nog een keer opschrijven bij het beantwoorden van de schriftelijke vragen. Dus de volgende keer, bij de 2e termijn, wordt er nog langer nagedacht...

maar pijnpunten komen niet aan bod...

Verder leek het alsof iedereen met elkaar had afgesproken om een aantal vervelende zaken niet te noemen. Wat werd er niet gezegd?

1. Het vermijden van elke vorm van verplichting. Steeds herhaalde Wijnand dat hij geen verplichtingen wilde, maar een soort stimuleringskader. De CDA'er liet meteen al merken dat dwang onbespreekbaar zou zijn. Volgens Nemo moet de overheid verschillende instrumenten hebben om publieke voorzieningen (zoals voetpaden) aan te leggen en te beschermen. De wettelijke status van voetpaden moet gehandhaafd kunnen worden, en dat kan niet zonder een bepaalde mate van dwang (als het nodig is). Bovendien moet je duidelijk maken wat je van de rijksoverheid verwacht, en dat zijn niet alleen subsidiekaders, maar ook wettelijke kaders. Vladimir Mars verwerpt dit altijd als een 'wettische' benadering. Maar met intenties en goede bedoelingen redt je het niet altijd.
2. Het vermijden van het noemen van blokkades. Zo zijn veel oeverpaden afgesloten omdat de pachtwet dat verhindert. Veel waterschappen en natuurorganisaties willen wel openstellen, maar de pachtwet verhindert dit. Ook veel openbare paden zijn afgesloten omdat de Wegenwet niet functioneert en niet gehandhaafd wordt. Tijdens het debat zijn de woorden Pachtwet en Wegenwet niet genoemd, alsof niemand zich eraan wilde stoten.
3. De eenzijdige lobby voor het LAW-netwerk. De lobby voor het LAW-netwerk was uitstekend georganiseerd, met het Pieterpad als trekpleister. En dat werkte. De minister zegde meer geld toe voor boeren die paden opstelden, maar alleen voor LAW's. En hij wilde naar de belemmeringen van het Pieterpad kijken. Ook werd veelvuldig gepleit voor het verhogen van de bijdrage voor het landelijk routenetwerk en de centrale koepel.

Vervolg van pag. 7

De andere routenwerken en belangenorganisaties werden niet genoemd en al helemaal niet de lokale organisaties en routenetwerken in de z.g. witte gebieden. Het debat was daarom een illustratie hoe de aanleg van het landelijk routenetwerk ten koste gaat van de achterblijvende netwerken. Alleen de ommetjes bij steden kregen extra prioriteit (dus geld), wat ommetjesmaker en uitgever Jan-Erik Burger deed glunderen. Wat verder opviel was de prominente aanwezigheid van een werkgroep die in opdracht van Peijs het functioneren van de Wegenwet gaat onderzoeken. Dat betekent dat alle problemen over de Wegenwet die vanmiddag niet aan bod zijn geweest, wel terugkomen in het onderzoek. En dat is hoopgevend.

Dus het was een aangename middag zonder spandoeken en plagerige verbodsbordjes/prikkeldraad (die waren nooit door de controle gekomen).

Het was een soort kuierroute door het politieke wandellandschap via de gemarkeerde paden, waarbij ieder zijn best deed om aardig te zijn.

De ministers kwamen er (voorlopig) aardig mee weg...

Teleurstelling na reactie ministers op politieke wandelloobby Wandelloobby op verkeerde been gezet

Op 16 september verscheen de brief van Peijs en Veerman als reactie op de nota van Wijnand en de kamerfracties.

Het resultaat was zeer teleurstellend: geen rijkswandelnota; geen wetswijziging voor het recht van oeverpad; integrale intrekking van de wegenwet; geen bord wandelen/fietsen; Pro-Rail doet het prima bij het laten verdwijnen van spoorweg-overgangen; LAW paden voor 45 cent per km. (andere paden krijgen geen cent); geen landelijke WA-verzekering; LNV controleert openstelling natuurgebieden en kwaliteit Pieterpad voldoende; de provincies moeten het verder opknappen, er liggen geen taken voor de overheid. Op veel andere voorstellen van GroenLinks werd niet eens gereageerd

Machteloze wandelloobby

Na de commissievergadering op 23 juni was de aanwezige wandelloobby redelijk tevreden na het eerste optreden van Peijs en Veerman. Nu blijkt dat er weinig reden is tot optimisme. Wijnand is op een keurige manier afgeserveerd en de wandelloobby is op het verkeerde been gezet om het vriendelijk te zeggen. Ze hebben zich feitelijk in de luren laten leggen. Het Pieterpad is naar voren geschoven als paradepaardje, maar functioneert als excuus om elders geruisloos paden te laten verdwijnen. De agenda van het kabinet dicteert nog steeds de tijdgeest die uit de fles van Fortuyn kwam en door Balkenende in de lucht wordt gehouden: meer asfalt, bebouwen van de groene ruimte, geen prioriteit voor natuur en milieu. Het Wandelplatform heeft succes met het lobbyen voor haar eigen LAW-netwerk en kan het Pieterpad als trofee binnenhalen, maar slaagt er niet in effectief te lobbyen voor het belang van de wandelaar en bedreigde voetpaden buiten het LAW-netwerk. Intussen kunnen commerciële routemakers en uitgevers aantrekkelijke opdrachten verwachten van provincies en lokale overheden als het gaat om geslaagde ommetjes in kansrijke gebieden, maar de voetpaden in de z.g. witte gebieden, de vele kilometers onbekende onverharde paden, worden bedreigd of zijn al (onterecht) afgesloten. De wandelloobby in Nederland wordt sinds jaar en dag gedomineerd door een hechte alliantie van het Wandelplatform en commerciële routemakers, tijdschriften, wandelwinkels en uitgevers, die samen voortreffelijk voor hun belangen als 'wandelondernehmer' opkomen. De belangen van de wandelaar komen nergens aan bod.

Wandelaar verjaagd naar wandelreservaten

Als je de prachtige routeboekjes van het Wandelplatform en andere wandeluitgevers koopt, en de kleurige routes naloopt van de tijdschriften Op Lemen Voeten, Grasduinen, Te Voet en Toer-Actief, denk je dat Nederland een ideaal wandelland is en dat er steeds meer wandelmogelijkheden bijkomen. Deze werkelijkheid van klatergoud en commerciële wandelromantiek dient om een treurige werkelijkheid te verhullen: het afsluiten en verdwijnen van steeds meer voetpaden en de vernieling van de groene ruimte. De wandelaars worden verdreven uit de groene ruimte en verjaagd naar wandelreservaten in museumlandschappen en landschapsparken waarin zij dankzij gesubsidieerde wandelboekjes het ideale landschap kunnen 'belevén' dat elders allang verdwenen is. De Nederlandse wandelaars zijn al zo murw en fatalistisch geworden door de propaganda voor niet-bestaande idyllische wandellandschappen (vooral van ANWB, Natuurmonumenten, Landschappen en Staatsbosbeheer), dat zij zelfs afsluiting toejuichen terwille van vage en onbewezen natuurconcepten (oernatuur), bij voorbeeld in de duinen, uiterwaarden, Oostvaardersplassen en het Naardermeer. Een fraai staaltje van zelfhaat en conditionering waardoor de wandelaar eigenlijk alleen nog maar thuis in tijdschriften, boeken en op Internet vrijuit kan wandelen. Het vrije wandelen is in Nederland een ongewenste en illegale bezigheid geworden, waarbij je niet alleen de politie en jachtopziensers op je dak krijgt, maar ook nog de verzamelde wandelloobby, wandeljournalisten en je collega wandelaars.

vervolg van pag. 8

Boeren jagen op wandelaars

Ook de boeren maken steeds meer jacht op loslopende wandelaars en weten met succes hun akkerpaden weg te ploegen of af te sluiten met hoge hekken. Via hun kaaswinkels, campings en 'knapzakroutes' worden de wandelaars weer binnengehaald als afnemers van hun ecologische en ambachtelijke plattelandsproducten. De wandelaar mag terugkomen als klant, mits hij keurig op de gebaande paden blijft en betaalt... Het zal niet lang meer duren of wandelaars moeten hun pinpas meenemen om hekken te passeren. Terwijl het boerenland in feite een publiek domein is, dat in stand wordt gehouden met publieke middelen (subsidies)! Via het gewoonterecht was het boerenland sinds mensenheugenis openbaar toegankelijk. Door de ruilverkavelingen, het profijt-beginsel, falend regeringsbeleid en een niet-gehandhaafde Wegenwet is het boerenland de laatste jaren geprivatiseerd met behulp van veel hekken en prikkeldraad. De overheid heeft daarmee het publieke domein (in de vorm van openbare toegankelijkheid) verkwaanseld en overgeleverd aan private partners, het privé bezit en de vrije markt.

Wandelaars zijn daarvan de uitgesproken dupe.

Negeer toegangsverboden!

Om nog vrij te wandelen in dit land moeten wandelaars binnenkort ecoducten kraken om hun overgebleven wandelroutes te kunnen vervolgen. Samen met scharrelkippen, koniksparden en wildgrazers vormen ze één front van 'bedreigd soorten': dat opkomt voor het vrijuit kunnen bewegen in de groene ruimte. Het wonderlijke effect is dat de groene ruimte groeit en bloeit door algehele toegankelijkheid. Er is geen betere manier om de groene ruimte te beschermen dan door menselijke betrokkenheid toe te laten. Onbekend maakt onbemind. Afsluiting is altijd de eerste fase van ontkenning en verdringing. Je krijgt er een mooie fantasie voor terug (zoals in Dagboek van een lege plek, door Thomas van Slobbe, een literair pleidooi voor afsluiting terwille van een fantastisch 'idee'), maar zonder menselijke betreding (en beleving) raakt het landschap zijn eigenheid kwijt en wordt het opgeofferd aan een ideologie in de vorm van een prachtige fantasie geprojecteerd op een lege, virtuele (en pijnlijke) plek. De enige manier om de dreigende 'virtualisering' en vernietiging van het wandellandschap te voorkomen en het landschap te redden, is vrij wandelen: het negeren van toegangsverboden en hekken, het terughalen van het landschap in de beleving, de verhalen en onder de voetzolen!

Nieuwe ronde, nieuwe kansen

Op 13 oktober a.s. is de 2e ronde van de Commissievergadering in de Troelstraal van de 2e Kamer om 11 uur (bezoekers welkom!). De 2e Kamer zal reageren op de brief van de ministers en de ministers zullen hun brief toelichten.

Oprichting dorpsvereniging en dorpsfeest in Chromiec/Antoniów

Het Protestcomité in Chromiec dat zich al jaren - en nog steeds met succes - verzet tegen de komst van de mijn in de gemeente heeft zich op 20 augustus omgevormd tot een dorpsvereniging. Aanleiding was het feit dat het comité door de Provincie niet erkend was als juridische partij bij de bezwaar-procedures. Ook wil het comité als officiële vereniging meer activiteiten organiseren in het dorp dan alleen het verzet tegen de mijn. Kamila, beheerder van Nemoland, heeft zich aangemeld als bestuurslid. Tijdens de oprichtingsvergadering werd een groot dorpsfeest georganiseerd op de grens van Chromiec en Antoniów. Dat was nog nooit eerder vertoond in het dorp. Er was een grote opkomst. De sfeer was die van een Koninginnedag in de 50er jaren met touwtrekken, voetballen, taartenwedstrijd en 's avonds dansen. Nemo ondersteunde het feest als hoofdsponsor en organiseerde allerlei activiteiten, zoals een schaak-toernooi, allerlei kinderspelletjes (met prijzen) en een expositie over de geschiedenis van het dorp met oude (Duitse) foto's, over Nemo en de lobby tegen de mijn.

De Nederlanders waren goed vertegenwoordigd en raakten volledig geïntegreerd in het feestelijke dorpsgebeuren. Boven het feest wapperde de Nederlandse vlag samen met de Poolse vlag. Bij het touwtrekken, schaken en het spijker-slaan waren de Polen toch sterker. Mathilde en Machiel speelden met veel succes hun polka's op de trekzak, waarna de Reggae-band van Marcin uit Antoniów het overnam.

Matraproject van start

Meer informatie over het Matra-project: www.pz.nl/nemo/matra.html

In het voorjaar van 2005 is in Stara Kamienica, de Poolse gemeente waarin Nemoland gevestigd is, het Matraproject van start gegaan. Via het Matra-project ondersteunt Nemo 7 projecten van dorpsorganisaties in Stara Kamienica gericht op duurzame ontwikkeling. De organisaties hebben nauwelijks eigen middelen en lopen de reguliere subsidies voortdurend mis. Via de Matra-regeling subsidieert de Nederlandse overheid 20.000 euro, op voorwaarde dat Nemo ook 20.000 euro werft. Het hele budget is dus 40.000 euro. Dit voorjaar heeft Nemo € 5.000 overhandigd aan de dorpsorganisaties, € 2.500 schenking van Nemo, aangevuld met € 2.500 subsidie. Er blijft dus nog € 17.500 over aan subsidie, mits Nemo in staat is € 17.500 als eigen bijdrage te werven. Net als in het voorjaar gaat Nemo ook in het najaar een grote campagne voeren om fondsen te werven. Ook Nemoleden worden gevraagd het Matra-project te ondersteunen en de Poolse dorpsorganisaties te helpen. Juist verenigingsleden begrijpen het belang van een lokale organisatie die mensen via een activiteit bij elkaar brengt. Daarom hierbij een oproep van Nemo om de Poolse dorpsorganisaties uit Stara Kamienica financieel te ondersteunen.

De projecten van de verschillende dorpsorganisaties geven aan op welke wijze de verschillende dorpen zich willen ontwikkelen en welke capaciteiten en potenties aanwezig zijn. Hoofddoel van het Matra-project is het versterken van de dorpsorganisaties. De verschillende lokale projecten zijn gericht op:

1. het ontwikkelen van duurzaam toerisme (agrotourisme, educatief toerisme en gezondheidstoerisme) door het organiseren van attracties, accommodaties en voorzieningen
2. het motiveren, mobiliseren en activeren van de lokale gemeenschap door het bouwen van gemeenschapshuizen, het opzetten van evenementen, sportclubs, koren, exposities
3. organiseren van scholenuitwisseling en het organiseren van educatieve vakanties
4. ontwikkelen van nieuwe vormen van agrarische bedrijvigheid via kennisoverdracht, stages, onderzoek en een proefboerderij
5. lobby tegen de rampzalige mijnbouwplannen in Mala Kamienica

Oproep

Nemo kan het Matra-project alleen uitvoeren als de vereniging zelf bijdraagt. Met het ondersteunen van de dorpsorganisaties via het Matra-project laat Nemo zien dat ze duurzame ontwikkeling in het dorp daadwerkelijk ondersteunt en niet alleen opkomt voor haar eigen leden.

Daarom deze oproep aan Nemoleden:

Ondersteun de dorpsorganisaties en maak een bijdrage over aan Nemo Amsterdam, giro 527317, o.v.v. Matra

NIEUWS VAN NEMOLAND POLEN

Een jaar vol activiteiten

In totaal zijn er al zo'n 300 gasten geweest dit jaar, waaronder veel kinderen. Veel ouders die na een vakantie in Polen weer ergens anders naar toe willen, hebben te kampen met kinderen die weer terug willen naar Nemoland. Het aantal bezoekers in het hoogseizoen had te lijden van het slechte zomerweer, er waren minder kampeersers dan anders. Mathilde organiseerde 2 succesvolle wandelweken voor individuele wandelaars met dagtochten in de omgeving van Nemoland, maar ook een trektocht van 3 dagen in het Reuzengebergte. Behalve de individuele gasten, waren er ook vrijwilligers, studenten en groepen. Al in het voorjaar kwamen 2 groepen van een Vrije School uit Groningen voor 2 werkweken. Maar liefst 3 groepen scouts kwamen kamperen en werken. Ze hebben weer een brug gebouwd, terrein geëgaliseerd voor tenten en ook aan het hutten-dorp gebouwd. Met een touringcar kwam het uitgelezen gezelschap van uitgever Bas Lubberhuizen om het boek Gespleten Land van Annemieke Hendriks te presenteren (zie elders in dit nr). Bezoek kregen we ook van een groep kinderen van de Poolse ecologische organisatie FER. Dit jaar waren er ook veel studenten voor een stage of onderzoek, niet alleen Nederlandse, maar ook een groep uit Warschau die een onderzoek deed naar natuurwaarden in het geplande mijnbouwgebied. De resultaten dienen om de Provincie te overtuigen geen concessie af te geven aan de mijnbouwfirma. De Nederlandse studenten deden onderzoek naar de mogelijkheden voor agrarische en toeristische ontwikkeling in het dorp, maar hebben ook hard gewerkt op Nemoland. Een groep studenten van de Landbouw-universiteit van Wageningen (Academic Master Cluster) maakten een handleiding voor het opzetten van een agrarisch bedrijf.

Veel inzet van actieve gasten

Meteen vanaf de start van het zomerseizoen in juli werd er flink geklust. 's Ochtends werkoverleg en met grote werkljsten aan de schuurdeur kon iedereen een klus naar wens aanpakken. Studenten, vrijwilligers, scouts, gasten, iedereen hielp enthousiast mee. Al het buiten houtwerk werd groen geschilderd. In de schuur werd een zoldervloer getimmerd zodat er een grote ruimte bij is gekomen. Ook in het Café werd een zoldervloer vernieuwd, zodat er boven het Café een mooie ruimte is gekomen. Ramen en een trap erin, gepoetst en gesopt, en het werd een gezellige ruimte om voor te lezen, muziek te maken, maar ook om te slapen als dat zo uitkomt. Ook is er een klein weefgetouw opgesteld met een kast vol met weefspullen. Alleen weet niemand goed hoe het weefgetouw werkt... wie weet het wel? Er is een opbouw op de put getimmerd en het kunstwerk geïnstalleerd. De leidingen van de buitendouches werden vernieuwd. Het is onmogelijk om alle namen te noemen, maar de enorme inzet en betrokkenheid van de familie Kobus, Margreet, Hubert Jan, Jasper, Bas, Edo, Kitty, Tjeerdje, de scholieren, studenten en scouts kun je toch moeilijk onvermeld laten... En dan hebben we het nog niet over de mensen die geholpen hebben bij de Hollandse Dag en het dorpsfeest in Chromiec. Zonder uitzondering hebben de gasten geholpen bij corveetaken en kleine klussen, en meer dan dat: de WC's werden ware kunstwerken...

Voor het eerst waren er deze zomer workshops bij de boer, opgezet door 2 stagiaires. Geitenkaas maken en het hele proces volgen vanaf het melken van de geit tot en met het opeten van de kaas. Brood bakken volgens Oekraïens recept. Honing maken samen met de imker. En de honing opeten met geitenboter en Oekraïens brood. Ook kreeg iedereen een potje honing mee naar huis/tent.

Hollandse Dag

Het hoogtepunt van de zomer was wel de Hollandse Dag op 13 augustus. Voor de 4e keer organiseerde Nemo dit evenement, maar deze keer op Nemoland. Zo'n 80 Poolse gasten en 50 Hollandse gasten waren er, met als hoogtepunt de onthulling van het beeld van Rübezahl en Aga, speciaal voor Nemoland gemaakt door kunstenaar Johanna Nijlunsingh. Het beeld is gemaakt uit een boom van Taxushout. Het werd onthuld door de secretaris van de gemeente Stara Kamienica, Zofia Swiatek en een vertegenwoordiger van de Gemeenteraad. Tegelijkertijd werd de Verhalenput onthuld, die door Bas en Jasper opgebouwd is rond onze welput, de natuurlijke bron van ons drinkwater. Mooi gemetseld en een echt putdakje erboven. Het feest werd geopend met optredens van het ad hoc Nemokoor, het trekzakduo Mathilde&Machiel en het vrouwenkoor uit Rybnica. Daarna hadden de Nemogasten een verrassingswandeling georganiseerd over het hele terrein, er waren theateracts, muziek, een clown, een operazangeres of een acrobatiegroep te zien. Een muzikant met trekzak zat midden in de beek. Er was veel (te veel) eten, echte Poolse gerechten (bigos en pierogi), gemaakt door de boerinnen in de buurt. Veel worsten hingen te braden boven het kampvuur. Kunstenaars uit de streek exposeerden hun producten, maar ook werden er wafels gebakken (waardoor de stroom steeds uitviel...). Later op de avond werd er nog flink gedanst in de disco van het Café. De twee leuke Poolse meisjes die ons geholpen hadden, werden door een groepje jongens 's avonds laat netjes naar huis in Chromiec gebracht..

Mathilde.

ADOPTEEER DE EERSTE NEMOKOE!

Nemo wil een koe kopen en zoekt mensen die willen bijdragen

Wat moet Nemo in hemelsnaam met een koe? Het is heel simpel. Nieuwe agrarische bedrijvigheid is de enige manier om het landschap rond Nemoland te redden en een alternatief te bieden voor de mijn. Meer koeien dus. Maar boer Gibes wil zijn laatste koe verkopen en boer/buurman Jozef wil zijn bedrijf verder uitbreiden en de koe kopen, maar hij heeft geen geld. Nemo wil graag meer dieren bij Nemoland. Daarom willen we de koe van boer Gibes kopen en zoeken we mensen die mee willen betalen. Het is bekend dat wandelaars van koeien houden (die ogen...).

Eindelijk heb je een kans om een eigen koe te kopen! Bel/mail Nemo voor meer informatie (020-6817013 polen@pz.nl)

Alle gasten kennen haar, de Koe die bij de ingang van het weggetje naar Nemoland in het weiland staat. Weer of onweer, ze staat er. Voor de één is het Bertha, voor de ander Bella, iedereen herkent wel iets is haar. Tot vorig jaar had Bertha gezelschap van een paard, zo'n mooi karakteristiek werkpaard. Samen staan ze op heel wat foto's van Nemogasten. Het paard is inmiddels verkocht. Boer Gibes, bekend als eetadres voor onze gasten, wil verhuizen. Dus nu moet de koe ook weg. Dat gaat ons aan het hart, ze hoort er al zo bij...ze kan zo verstandig kijken en bewaakt toch ook wel de toegang tot Nemoland. Dus....willen we Bertha kopen! Omdat we zelf geen boer zijn, gaat boer Jozef uit Mala Kamiénica (ander eetadres) voor haar zorgen. Zijn overbuurvrouw gaat de koe melken. En misschien komen er nog kleine kalfjes..... Maar Bertha kost 500 euro en dat kunnen we niet betalen. Daarom hopen we dat nog meer mensen betrokken zijn bij Bertha en haar willen adopteren! Voor 20 euro (of meer) kun je een stukje eigenaar worden van Bertha. Als dank mag je de hele zomer gratis haar romige melk komen drinken!.

GESPLETEN LAND

boek van Annemieke Hendriks over Pools-Duits grensgebied

Dit jaar verscheen bij uitgeverij Bas Lubberhuizen het boek Gespleten land - Omzwingingen langs Oder en Neisse van de Nederlandse journaliste Annemieke Hendriks. (256 pagina's, € 22,90). Zij doorkruiste de Pools-Duitse grensstreek van Silezië in het zuiden via Saksen en Brandenburg tot Pommeren in het noorden. Een aantal hoofdstukken verscheen eerder in de Volkskrant. In juni bracht Annemieke samen met uitgever Bas Lubberhuizen en een bus vol genodigden een 2 daags bezoek aan Nemoland ter gelegenheid van de presentatie van het boek. Nemo organiseerde een feestelijke bijeenkomst in Stara Kamienica met veel belangstelling van de plaatselijke pers.

In 'Gespleten land' wordt de collectieve neurose van West-Polen, zoals het in het boek wordt genoemd, onomwonden blootgelegd. Hendriks' boek is een psychoanalyse van twee diep gekwetste zielen. Als externe deskundige geeft de schrijfster een kritische en met veel humor geschreven overzicht van de schizofrene situatie aan de Duits-Poolse grens. Maar zij draagt ook relatietherapieën aan, om de onderlinge verhoudingen tussen beide volken te verbeteren.

Haar suggesties gaan wel een stuk verder dan het bouwen van nieuwe bruggen over de Oder of de Neisse.

(Hans Verbeek, Duitslandweb)

Passage uit het hoofdstuk over Nemoland uit "Gespleten Land" van Annemieke Hendriks.

Nemoland, Amsterdamse actiestrategieën tegen de Poolse neurose

Vele levenswegen voeren naar het Hirschberger Tal. In Kopaniec en omstreken leven, tussen oudere mensen en afgestompte, afgedankte arbeiders, milieubewuste jonge Polen, doortastende feministes uit Berlijn-Kreuzberg en een fiere oud-voorman van de Amsterdamse kraakbeweging, oftewel Peter Spruijt. Met vereende krachten lukte het de nieuwkomers om het post-communistische geweld van de mijnbouw dreigingen voor een even tot staan te brengen. 'Ik heb Amsterdamse actievormen geïntroduceerd', zegt Peter Spruijt. 'In de kraakbeweging wisten we hoe we acties tot media-events moesten maken. Dan haal je de bewoners in een zaaltje bijeen, wat invloedrijke mensen erbij, feest, muziek en natuurlijk de media. Dat kun je niet doen, vonden de dorpsbewoners eerst. Die schreven hooguit wel eens een brief aan het gezag.'

Hij kreeg ze om. 'En toen hebben we alles uit de kast getrokken. De Poolse pers vond het prachtig. Sindsdien is het bestemmingsplan van de gemeente Stara Kamienica (Alt Kemnitz), waar Kopaniec en ook het Nemocentrum onder vallen, officieel gericht op kleinschalig, natuurvriendelijk toerisme.' Het Krakause bedrijf tegenhouden is lastig omdat het zich als een milieuvriendelijk bedrijf heeft vermomd. Maar de geplande mijn was slechts de aanleiding voor de actie, zegt Spruijt. 'Eigenlijk ging het om het creëren van wat bindend vermogen. Bij de families die hier al heel lang wonen, is het ieder voor zich. De mensen zijn niet aardig tegen elkaar. Ze arriveerden natuurlijk al als vreemden voor elkaar en raakten vervolgens verstrikt in de verdeelde heerspolitiek van de communistische machthebbers.'

En daarna van de post-communistische. De kleine boeren, die verplicht waren geweest aan de kolchoze te leveren, moesten toezien hoe de voormalige kolchozedirecteur na de Wende via zijn oude connecties een fabriek liet bouwen.

Als nieuwe fabrieksdirecteur kon hij het hoge smalle huis op de heuvel verwerven, dat hij later aan Nemoland overdeed en dat nu, wit met een rood puntdak, als zenuwcentrum van de wandelgroepen functioneert. Maar tegelijkertijd verloren de dorpelingen uit de omgeving die niet over de contacten van de kolchozedirecteur beschikten hun inkomsten.

Nemo's belangrijkste doel is het stimuleren van het vrij wandelen, in Nederland en in Polen. Niemandslaan verkennen, daar gaat het om. Grote delen van Neder-Silezië zijn grensgebied, ook typisch niemandslaan, aldus Peter Spruijt. Maar wel van een heel merkwaardige soort. 'Waar ter wereld worden wegen opgegeven? Waar ooit een weg was, is nu bos. Het is hier steeds leger geworden. Waarom zijn die oude Duitse boerderijen tot ruïnes gemaakt, terwijl hier na de oorlog zo'n woningnood heerste? Waar vier of vijf boerderijen stonden, staat er nu slechts één. Terwijl het in Nederland of de Bondsrepubliek almaar voller is geworden.' De streek ontvolkt, op succesdorpen als Kopaniec na. 'Het West-Poolse landschap is onder het communisme verwilderd.'

En daarna nog meer, met overwoekerde kolchozen en fabrieken. Maar Peter Spruijt legt met vrijwillige hulp troepen uit Nederland de grond in de omgeving van het Nemohuis beetje bij beetje bloot. 'Wij hebben een stukje woestijn gerecycled. Zie je daar beneden ons het geitenweide? Dat was bos. Een groep scouts heeft het vrijgemaakt.' Verder de heuvel af, bij het molenhuis waar ooit de beek fier klaterde, is nu een poedelplekje. Een nieuw bruggetje van boomstammen met planken erover draagt aan de leuning een bordje met 'Leiden 2001', de handtekening van een club studenten. Zo is er ook een Ter Apel-brug. Het voormalige kerkepad naar Kopaniec is weer te bewandelen. Maar de beek is nog altijd dichtgeslibd.

Spruijts ideaal is de duurzame ontwikkeling van de omgeving, althans voor voetgangers. Hij wil dat doel realiseren in permanente samenwerking met Nederlandse, Poolse en Duitse organisaties - vanwege de educatieve aspecten het liefst met scholen en universiteiten. Eerdere incidentele projecten met de landbouwhogeschool Wageningen pakten verrassend goed uit. 'Drie studenten van de hogeschool, allen afkomstig uit Benin, gingen hier in het dorp straatinterviews doen', vertelt Spruijt. 'De dorpsbewoners hadden het niet meer. Ben je als Pool gewend je zo weinig mogelijk met elkaar te bemoeien en dan word je aangeklampt door zo'n zwarte Afrikaan, die je op ernstige toon vraagt waarom je eigenlijk zoveel drinkt.'

'Je moet wat turbulentie veroorzaken, zorgen dat verschillende culturen elkaar hier raken.' Dat ziet Spruijt als remedie voor wat hij de 'collectieve neurose' van West-Polen noemt. 'De bevolking is zwaar getraumatiseerd. Dit gebied is de modelneurose van het oude Europa!' En zoals dat met collectieve neurosen is, je maakt het probleem alleen maar groter wanneer je er te veel aandacht aan besteedt. 'Neder-Silezië moet van deze lasten worden bevrijd. Vergelijk de situatie hier met aardlagen die na een natuurramp openliggen. Als je die verschillende lagen op een goede manier kunt aanboren, is het een goudmijn.'

Spruijt schoffelt sinds een aantal jaren de Duitse, Poolse en andere aardlagen tot vruchtbare aarde om. Daar heeft hij geen woord psychoanalyse bij nodig. Hij heeft het landschap leren lezen, zowel in geologische als in cultuurhistorische zin.

Hij wroet in de aarde en geeft zijn vondsten door aan de dorpsbewoners en ook aan de bezoekers van Nemoland. 'Het landschap is door mensen gemaakt en Nemo wil het bij de mensen terugbrengen. Ik verzamel streekverhalen en vertel ze verder, waarbij ik rekening houd met de Pools-Duitse wonden.'

Zo weet hij dat de weg verderop, die hoog over de heuvels loopt, door Russische krijgsgevangenen is aangelegd. En vermoedelijk hebben er ook Fransen aan mee moeten bouwen. Kopaniec herbergde tijdens de Tweede Wereldoorlog een van de vele filialen van het concentratiekamp Groß Rosen. 'Het was zinloos werk, het is een zinloze weg. Hij voert nergens heen. Maar het uitzicht op het dal mag er zijn.'

Hij weet ook alles van de Ramberg, de heuvel waar Nemoland tegenaan ligt. 'De Ramberg werd vroeger de Heksenberg genoemd. Aan de voet van deze berg, onder een eeuwenoude linde, hebben we vorig jaar een oude put opengelegd. We vonden schedels van dieren en ook medicijnflessen. En in de laag daaronder hebben we gebruiksvoorwerpen aangetroffen, kralen en munten. We hebben de put De Verhalenput gedoopt. We hebben er een mythisch landschap van gemaakt, uit de tijd van de Keltische oerbewoners van Neder-Silezië. Tenslotte had de berggeest Rübezahl, die door de Duitse én de Poolse bewoners werd vereerd, ook Keltische voorouders. Onze "verhalen bij het haardvuur" gaan over Rübezahl als de eerste Europeaan. Een compromis, een ongevaarlijk idee. Wij Nederlanders zijn de mixers van de geschiedenis. Als het maar helpt om de trauma's hier te overwinnen.'

De mijnbouwplannen van Pol Skal bij Nemoland Polen

Het zag er dit voorjaar somber uit met de plannen voor de mijnbouw in Mala Kamienica, vlakbij Nemoland. Ondanks alle bezwaren en protesten had de Provincie een concessie afgegeven voor de proefboringen. Daarmee hadden ze het bestemmingsplan en de wet voor milieueffect-rapportages listig omzeild, omdat voor proefboringen veel minder regels gelden. De proefboringen zouden fataal zijn voor het landschap met kilometers lange gleuven en grote gaten. Een onherstelbare vernietiging van het landschap en in feite het begin van de mijnbouw. Natuurlijk maakte het Protestcomité en Nemo formeel bezwaar, maar de Provincie had een juridische truc ontdekt door het comité en Nemo niet te erkennen als juridische partij. Alleen 2 milieu-organisaties elders uit Polen werden wel erkend als partij, en die waren zeer gemotiveerd om in beroep te gaan bij de Minister van Milieu tegen de Provincie met bezwaarschriften die door het comité geschreven waren. Ook schreven veel Nemoleden een brief aan de Minister na een oproep van Nemo. In de zomer kwam de langverwachte brief van de minister met het verrassende nieuws dat de beslissing van de Provincie vernietigd was. Ook Nemo kreeg een brief van de minister met het besluit, en er werd verwezen naar de vele brieven van Nemoleden. Eigenlijk had niemand op zo'n besluit van de minister durven hopen. Maar er was een nieuwe minister en de verkiezingen waren in aantocht. Blijkbaar waren de tegenargumenten toch overtuigend. Hoe dan ook, de situatie ziet er nu gunstiger uit.

Brievencampagne: oproep om te schrijven naar de Wojewoda!

Het gevaar is echter nog niet geweken. De Provincie moet binnenkort een nieuwe beslissing nemen en het is van het grootste belang dat de Provincie bedolven wordt onder brieven met formele verzoeken geen concessie af te geven. Daarom start Nemo nu een nieuwe campagne met een oproep aan alle leden om een brief te schrijven naar de Provincie. De affaire krijgt steeds meer belangstelling. De Volkskrant van 29 aug. jl. heeft een paginagroot artikel gewijd aan de mijnbouwproblemen. En Annemieke Hendriks heeft in haar boek Gespleten Land en in de Volkskrant veel geschreven over dit thema (zie hierboven). Ongetwijfeld wordt de beslissing beïnvloed door de verkiezingsresultaten, want de nieuwe regering gaat overal in Polen de provincie-gouverneurs (Wojewoda) benoemen. En het is de Wojewoda die over de mijn gaat beslissen. Er komt een regering van PiS en PO, de rechtse partijen die de verkiezingen gewonnen hebben. Het is nog volstrekt onduidelijk wat de consequenties zijn voor natuur en milieu. De brief die aan de Wojewoda verstuurd kan worden vind je los bij deze Vrije Wandelaar: stuur hem op en laat in Polen merken wat je mening is!

JANUSZ KORCZAK 1878 - 1942

Poolse-Joodse kinderarts - pedagoog - schrijver

door Theo Cappon (voorzitter Korczak-stichting)

Janusz Korczak, een Poolse-Joodse arts, is over de hele wereld bekend als pedagoog, kinderboekenschrijver, en directeur van een weeshuis. Hij werd op 6 augustus 1942 met de 200 kinderen uit het weeshuis weggevoerd naar het vernietigingskamp Treblinka.

Wat maakte zijn leven zo bijzonder en waarom zijn er op dit moment overal in en buiten Europa verenigingen die het gedachtegoed van deze arts-opvoeder willen uitdragen? In deze bijdrage over Janusz Korczak gaat het vooral gaan over denkbeelden die voor mensen werkzaam in het brede veld van onderwijs en opvoeding nog steeds een grote actualiteit bezitten. Om te beginnen een globale schets van zijn leven en werk want velen kennen de man, zijn leven en werk, eigenlijk maar oppervlakkig.

Janusz Korczak (schrijversnaam voor Henryk Goldszmit) wordt in 1878 in Warschau geboren. Hij groeit op in een welgesteld en zeer beschermd milieu. Zijn vader is advocaat en de joodse familie is sterk in de Poolse cultuur geassimileerd. In vele opzichten denkt Korczak meer Poolse dan joods. Moeder Goldszmit hecht veel waarde aan fatsoen, netheid en orde. Ze wil niet dat Henryk met het 'volk' in aanraking komt. Hij en zijn zus Anna beleven veel eenzame momenten.

Als hij 12 jaar is wordt zijn vader psychisch zeer labiel en heeft vaak aanvallen van depressie of agressie. Tenslotte wordt hij in een psychiatrische inrichting opgenomen. Als Korczak 18 jaar is sterft zijn vader. Hij is erg bang dat de ziekte erfelijk is en hij wil mede daarom nooit trouwen en kinderen krijgen.

Hij gaat medicijnen studeren en geeft bijlessen om moeder en zus te onderhouden. Tijdens zijn studie, ondermeer in Londen, Berlijn en Parijs krijgt hij een toenemende belangstelling voor sociaal-pedagogische vraagstukken. Hij raakt betrokken bij literaire en politieke groeperingen. Hij hekelt allerlei maatschappelijke misstanden en schrijft bijvoorbeeld over de arrogantie van de toenmalige rijke bourgeoisie. In 1901 verschijnt van zijn hand *Kinderen van de straat* en drie jaar later *Salonkind*. In dit laatste werk hekelt hij de opvoedingspraktijken van de gegoede burgers, waarin het kind volledig naar de hand van de volwassene wordt gezet en geen enkele eigenheid kan ontwikkelen.

Na zijn studie wordt hij in 1905 als arts aangesteld in het Baumann-kinderziekenhuis. Het is een joods ziekenhuis maar staat open voor kinderen van alle gezinden. Nauwelijks is hij daar begonnen of hij moet als arts naar het front als de Russisch-Japanse oorlog uitbreekt (Polen maakt in die tijd immers deel uit van het Russische Rijk).

In het verre oosten wordt hij getroffen door het leed van kinderen ten gevolge van de oorlog.

Na de oorlog begint hij een particuliere praktijk en als huisarts bezoekt hij veel arme gezinnen. Hij krijgt grote bekendheid en dikwijls laat hij de rijken wat meer betalen zodat hij de armsten geen geld hoeft te vragen. In deze periode sympathiseert hij met de socialistische gedachte; in Warschau met z'n 700.000 inwoners heersen vooral ook onder de arme joodse bevolkingsgroep vreselijke wantoestanden.

Bij Korczak en enkele vrienden rijpt het idee om een kindertehuis te stichten voor wezen en verwaarloosde kinderen. Via fondswerving lukt het om in 1912 het Dom Sierot (= huis der wezen) te starten. Vanaf dat moment heeft Janusz Korczak (met enkele buitenlandse reizen als onderbreking) hier tot z'n dood gewoond. Hij slaapt op de 4e verdieping, op een zolderkamer tussen de jongens- en meisjesslaapzaal.

Voor Korczak is het misschien de belangrijkste beslissing in zijn leven. Een wetenschappelijke loopbaan of een succesvol leven als bekend kinderarts ruilt hij in voor de leiding van dit weeshuis. Zelf heeft hij steeds gezegd dat hij op deze manier de twee disciplines, pedagogiek en medicijnen het beste met elkaar kon combineren. Het weeshuis vormt volgens hem de ideale observatieplek om kinderen te leren kennen. Voor hem is de arts/pedagoog het beste in staat om het totale kind te zien en te doorgronden.

Korczak heeft kinderen inderdaad altijd zeer grondig en zorgvuldig medisch onderzocht. Bekend van hem is de gewoonte om 's nachts te luisteren naar hun ademhaling en te letten op hun slaap.

Ondanks veel werkzaamheden buiten Dom Sierot vindt hij altijd tijd om bij de kinderen te zijn. Samen eten, voorlezen, naar bed brengen, of zieke kinderen te verzorgen. Vanaf het allereerste begin werkt hij nauw samen met Stefanie Wilczynska (juf Stefa). Zij heeft ook tot aan haar dood in Treblinka in Dom Sierot gewerkt. Zij was zijn vaste medewerkster en regelde de hele organisatie.

Dan volgt de Eerste Wereldoorlog. Korczak moet weer 4 jaar in militaire dienst, dit maal in Kiev. Tijdens die oorlogsjaren als militair arts schrijft hij zijn wellicht bekendste pedagogische boek: 'Hoe houd je van een kind'.

Na de oorlog keert hij terug naar zijn opvoedingswerk in Polen. Hij zet zich met hart en ziel in voor de culturele wederopleving van zijn land. In die tijd publiceert hij veel en geeft lessen aan het Instituut voor Speciale Pedagogiek. Overal wordt hij als gastspreker gevraagd. Dagelijks schrijft hij in zijn dagboek en noteert daarin ongelooflijk veel observaties bij kinderen. Uit al zijn boeken blijkt hoe goed hij naar kinderen kijkt en ze begrijpt.

In het weeshuis organiseert Korczak van alles om het recht en de verantwoordelijkheid van kinderen te garanderen ('kinderrechtbank', geldbank, taken, onderlinge hulp etc.). Eind twintiger jaren is hij met zijn weeshuis, 'Republiek der jongeren', in binnen- en buitenland bekend.

Gedurende de vruchtbaarste periode van zijn schrijverschap, de twintiger jaren, publiceert Korczak zijn bekendste werken. Zo verschijnen in 1923 de kinderboeken 'Koning Matthijsje de Eerste' en 'Koning Matthijsje op een onbewoond eiland'. De positie van kinderen tegenover volwassenen is het centrale thema. In 1925 verschijnt zijn psychologische roman 'Als ik weer klein ben'. In deze boeken zijn veel van zijn pedagogische ideeën terug te vinden.

In diezelfde jaren is Korczak de initiatiefnemer van een kinderpagina die elke week als bijlage verschijnt van de bekende Poolse krant Revue. Deze pagina, die hoofdzakelijk door kinderen wordt gevuld, is bijzonder populair in Polen. Voor het eerst worden kinderen serieus gehoord en voor hun bijdragen betaald. Ook de wekelijkse radiopraatjes van Korczak over opvoeding (De oude dokter vertelt) vormen een enorm succes. In 1928 schrijft hij het essay 'Het recht van het kind op respect'.

Eind twintiger, begin dertiger jaren verandert de situatie in Europa snel. Er komt een golf van antisemitisme opzetten. Korczak wordt verboden zijn radiopraatjes te houden. Het is voor hem een enorme ontgoocheling, omdat hij z'n leven lang gevochten had voor een Pools-Joodse verdraagzaamheid. In deze periode maakt hij reizen naar Palestina. Hij denkt in 1936 serieus na over definitieve vestiging in Israël.

Zijn grote en hechte band met de kinderen in Warschau en persoonlijke beweegredenen doen hem terugkeren naar Polen.

In 1939 wordt Polen overrompeld door de Nazi's. Een van de eerste maatregelen is om alle joden, en dus ook het weeshuis, te concentreren in een groot getto. De situatie wordt dan met de dag ondraaglijker. Veel zieke en verweesde kinderen, honger, tyfus e.d. Met veel moeite probeert Korczak steeds buiten het getto bij rijke Polen geld en eten in te zamelen voor de ca. 200 kinderen in het weeshuis. Hijzelf gaat er bijna onderdoor. Enkele malen wordt hij door de Duitsers gevangen gezet, maar met behulp van vrienden wordt hij steeds weer vrijgelaten.

Op 6 augustus 1942 worden de kinderen en de leiding van het weeshuis weggevoerd naar de 'Umschlagplatz'. Ze hebben hun groene vlag met 't Klavertje-4 bij zich. De oudste kinderen dragen de allerkleinsten naar de goederenwagons. Twee dagen later worden ze allen vergast in het vernietigingskamp Treblinka.

In de jubileumbundel, uitgegeven ter gelegenheid van het derde lustrum van de Korczak Stichting, schreef Prof. Luc Stevens een prachtige bijdrage over "Het recht van het kind zichzelf te ontwikkelen". Hij baseert zich hierbij op de ideeën van Korczak als hij schrijft: 'Het beeld van de primaire ontwikkelingsvoorwaarden dat vanuit de moderne cognitieve psychologie verschijnt, blijkt op hoofdlijnen treffend overeen te komen met Korczaks visie op wat kinderen van hun opvoedingsomgeving vragen: niet teveel 'opvoeding', maar respect voor eigen kunnen, durven en willen van kinderen en solidariteit of beschikbaarheid van volwassenen. De overeenkomst waarop ik doel zou 'het recht op ontwikkeling' kunnen heten. De erkenning van het eigen actief aandeel van kinderen in hun ontwikkeling, ook hun ontwikkeling in school met inbegrip van hun eigen verantwoordelijkheid daarvoor en de uitdaging dit eigen aandeel actief ter hand te nemen

*Wandelcafé over Korczak
25 november 20 uur in de Boomsspijker
Rechtboomsloot 52, Amsterdam
Lezing, film, discussie*

zondagwandeling 25 -9 2005

Nou, vandaag weer eens een zondagwandeling. Maar dit keer was het geen gewone wandeling maar we begonnen en eindigden bij Ettie thuis! We begonnen weer met lekkere koffie en thee met een koekje erbij. Daarna begonnen we al snel aan de wandeling. Het was een erg mooie wandeling door de Veluwe. Er waren 2 groepen die zich helemaal bij het begin al van elkaar afsplitsten, de rustige groep en de snelle. Er gingen maar een paar mensen mee met de rustige wandeling maar het was wel heel gezellig. Nadat we een aantal keren verkeerd zijn gelopen kwamen we bij de horeca aan waar ik lekkere chocolademelk met slagroom nam en de meeste andere mensen natuurlijk weer koffie. Maar na de horeca gingen we al snel weer op pad. Uiteindelijk kwamen we bij de schaapskooi uit. Dat is een soort grote stal met allemaal schapen die zorgen dat de heide niet te hoog wordt. Maar het was daar ook heel toeristisch. Eigenlijk wouden we meteen doorlopen maar Ettie zei dat Over een paar minuten de kudde terugkwam die nu ergens aan het grazen was. Niet iedereen had zin om te wachten maar de meeste mensen wouden blijven dus zat er niets anders op.... Dus gingen we aan de rand van de weg zitten en na een tijdje zagen we de kudde. Maar net iets te laat merkten we dat we precies tussen de kudde en de schaapskooi zaten. Maar het was al te laat....De hele kudde zag de schaapskooi staan en allemaal hadden ze weer zin om daar lekker te gaan slapen of zo waardoor ze in volle vaart door ons heen naar de schaapskooi renden, iedereen werd overgelopen en alle tassen werden opengehaald. Moet je je voorstellen! Een hele kudde schapen die zomaar over je heen loopt! Nou ja, uiteindelijk waren er geen gewonden maar we misten wel een lunchpakket. Gelukkig waren we bijna aan het einde van de wandeling. Dus naar een tijdje waren we weer bij Ettie. Bij Ettie kregen we lekker stokbrood met zelfgemaakte salade van Ettie en natuurlijk nemosoep. Daarna werd er door Ettie een verhaal voorgelezen uit het grote "jeugdboek". Jammer genoeg kon die niet worden uitgelezen want er waren mensen die met de trein terug moesten. Nou, al met al was het dus weer een geslaagde nemowandeling!

Machiel 12 jr.